

AZBESTNO ODELO

Oduvek su predmeti ostavljali na mene izuzetan utisak. Nije dakle nikakvo čudo ako bi me poneka neuobičajenija mrtva priroda (*nature morte* od koje više volim jedino živu prirodu, slike prirode) bila ponekad u stanju i fizički da me ugrozi. No, ge su mi puštale korenje ispred njih i svakom prilikom bio sam ubeđen da ću konačno moći dokučiti tajnu tvrdih predmeta različitog postanka, misteriju njihovog »beživotnog života«, oni su se međutim, uvek pokazali jačim, tvrdim od mene...

Odlazio sam već čitavih nedelju dana, svako jutro, u sedam sati, kao u kancelariju, u GALERIJU STRANIH UMETNOSTI: Pieter Claesz, (1597—1660) Mrtva priroda.

Eto svih lica tvrdoće! Jer mrtva priroda nije ništa drugo nego sama tvrdoća! Konačno uhvatljiva, čvrsta, kondenzovana u guste stvari, presovana prolaznost sveta! Veliki slikari mrtvih priroda mogli su nazvati sebe presama, mengelama, — presama, mengelama prolaznosti...

Poput proje žut hleb, orah (kao mozak, kosti) oklop jastoga, čini je od cinka, tamna, skoro loptasta, dragim kamenjem ukrašena čaša, drška noža (koja se takmiči sa unutrašnjim delovima hleba i oraha pretvarajući njihovu prazninu u pravilo) zrna grožđa, nekoliko maslina, površina stola — sve na istovetnom nivou krajnje čvrstoće, tvrdo kao kamen meteorita! Zrno grožđa ili maslina mogu biti i dugme noža ili dragi kamen čaše, jer, kao što rekoh, njihova čvrstoća je istovetna: zrno grožđa je tvrdo kao što je tvrd i dragi kamen, ali, uz to, grožđe ostaje grožđe, dakle njegova svojstva postaju dragim kamenom — kamenom meteorita. Konačno, mogu NEŠTO da zgrabim, uhvatim, pri(i)o svojim!

Sve zanosnije sam pravio beleške ispred te slike; neobične, zelene nijanse mrtve prirode počele su već da se variraju i na mom licu. Postoje i vrednije mrtve prirode, one su, međutim, i poznatije, samim tim ispraznije od strane stručnjaka, fotografa, diletanata, turista i olakšane pod finim ručicama restauratera, dok prava mrtva priroda, netaknuta, neotkrivena, mora da se nalazi u zapečaćenom stanju — samo u tom slučaju može da bude apsolutno gusta, tvrda, teška... A uostalom, ko zna, možda je upravo Claeszova mrtva priroda najtvrdja, jer dr ilić je znao šta sakuplja.

Potom, svemu uprkos, jedna mrtva priroda sa ostrigama (slomiti! provaliti! otvoriti!) a onda jednog jutra, u sedam sati, prispeo sam pred Lovčku mrtvu prirodu Georga Hamiltona (1672—1737) i ostadoh tamo, danima.

Žive i ustreljene ptice mešaju se oko jednog bureta ispred neba u sutonu ili svitanju. Šta traže ovde ove žive, kako su dospеле na ovo platno? Kakva je to idila sa bojnog polja, kakva krvava *nature morte et vita*?

Sasvim je dakle prirodno, što sam svaki dan, izlazeći iz galerije, imao sve ozbiljnije probleme sa sjašnjim, fluidnim gradom i sa njegovim ljudima koji su plivali u njemu munjevito poput riba. Sa mrtvim teretom mrtvih priroda na ramenu, nisam bio u stanju da naćim više od nekoliko neodlućnih koraka.

Kasnije sam već, naravno, računao na šokove ulice i da bih izbegao svako zadržavanje i da bih obezbedio sebi odstupnicu — odstupnicu! — svaki put sam se dovukao do velikog izloga VATROSPREMA na drugoj strani ulice. Posmatrao sam azbestno odelo i staru, malu ulicu, koja se odslukavala na staklu izloga, sve dok nisam ponovo osetio dovoljno snage u svojim nogama za dalje koraćanje. Na svu sreću, saobraćaj za automobile u toj ulici nije dozvoljen.

Gledao sam kako se odslikava DALMACIJA. Koliko puta su je adaptirali od kako više ne svraćamo u nju... K. je svakom prilikom donosio blagajnici jednu pomorandžu. Junak iz romana, rekao sam jednom kada se K. dogegao u svojim sivim antilop cipelama sa ulošcima do blagajne sa narandžom u ruci. A dvadeset godina posle toga, K. je u Ljubljani zaista postao junak jednog romana, glavni junak jednog od najboljih modernih jugoslovenskih romana... I R. je redovno dolazio sa nama u DALMACIJU. On je od tada postao romanopisac — u Parizu...

Desno, kroz veliku kapiju koje pored DALMACIJE, izlazila je nekoć u svom fijakeru Lenka Dunderski, muza velikog srpskog pesnika...

Video sam sve nas na prljavom staklu izloga kako stupamo na snegom pokriveni led i opkoljavamo bronzani akt vodoskoka

pšenične boje — od Zagreba do Novog Sada stajao sam u hladnom hodniku voza i stigavši u zoru, počeo sam da lebdim već posle prve čaše ruma, lebdeo je akt pšenične boje, i moji prijatelji u crnim zimskim kaputima...

Tako je to išlo iz dana u dan, mrtva priroda — azbestno odelo — bronzani akt. I onda, jednog lepog dana, ušao sam u prodavnicu VATROSPREMA. Od Nove godine delila nas je samo još jedna nedelja.

Voleo bih da probam ovo azbestno odelo, mucao sam.

Molim, rekao je trgovac, iščuđavajući se malo, jer nije uobičajeno da se azbestno odelo proba.

Obukli su me.

Ogledala, nažalost, nemamo, rekao je trgovac.

Od težine odela smesta mi je laknulo. Izgleda, moja koža je suviše tanka, poput svilenog papira, mora da sam preterano osetljiv čim mi azbest toliko prija, pomislih; isplatio sam odelo i teškim koracima napustio prodavnicu.

Kao da sam se uvukao u vreću za brašno, u jednom tihom, hladovitom skladištu, gde se čuje samo cijukanje miševa...

Prolaznici su mislili da sam Deda mraz, ni malo se nisu zbušnjivali, niti se ko uplašio od mene. Pratila me je velika gomila dece. Hteo sam da se prošetam, da sednem na klupu na Dunavskom keju, otišao sam, međutim, nekako instinktivno, u Robnu kuću Novi Sad. A tamo su pomislili da nešto reklamiram. Mirno sam se muvao u gomili koja bezglavo kupovala. Vozikao sam se gore-dole pokretnim stepenicama. Foto-reporter Magyar-Szóa čak je napravio i nekoliko snimaka. Bre, ova moda, rekao je neko iza mene, uvek izmišljaju nešto novo.

Kada sam se već sasvim umorio (od 7 do 11 pred mrtvom prirodom, od 11 do 12 ispred izloga, od 12 do 18 šetnja po ulicama, u robnoj kući) i kada me je već azbestna tkanina (minalna, vlaknasta materija) svojim škripanjem, cijukanjem, počela nervirati, ušao sam u raskošno uređeni izlog i seo sam za novogodišnji barski pult među nafrakane lutke. Mora da sam u azbestu dobro ožedneo, jer sam odmah zgrabio bocu šampanjca GOLD SEK iz ruke jedne gospođe-lutke u večernjoj haljini. Dosta sam se namučio dok sam nekako uspeo da je otvorim. Halapljivo sam gutao. Novogodišnja ideja se veoma dopala prolaznicima. Nikada do sada nije bilo tako dobro smišljenih, duhovitih izloga, govorili su prolaznici. Jedni su mislili da sam kosmonaut, a drugi, da sam ronilac... Uzalud sam mahao poznanim, oni su se samo smejalli — nisu mogli da mi pomognu.

Uveče, pola sata pre zatvaranja, napustio sam robnu kuću. Piće mi je pomalo udarilo u glavu, kretao sam se još teže. Otišao sam preko na poštu, telefonirao sam kući da me ne čekaju na večeru.

Pošao sam Železničkom ulicom prema Telepu. Šupao sam po malim ulicama sve do ponoći, kada sam čuo vik: Požar! Požar!

Gorela je jedna kućica sa krovom od trske.

Ljudi i vatrogasci bez reči su posmatrali igru plamenova. Činilo se da već ništa ne može da se spase.

Ušao sam u vatra i seo sam na jednu kamenu klupu. Konačno, mogao sam da proverim i svoju drugu kožu!

Oko mene rušile su se plamenom zahvaćene grede, ja, međutim, ništa nisam osećao. Hladio sam se. Gledao sam kako plamen obiluje slike svetaca, kako ih pretvara u pepeo. Na moj dlan, u velikim rukavicama, padali su razni predmeti, čekić sa drškom u plamenu, plamteće sito.

Pokušao sam da ustanovim šta je moglo da izazove požar, gde mu se nalazi seme, pokušao sam da mu uđem u trag, ali sve je već bilo zahvaćeno vatrom...

Krevet, viknuo sam. Krevet! Krevet je nekim slučajem bio pošteđen. Krevet je bio netaknut. Ljubičasto-prugastu posteljinu pokrivač je fini sloj pepela. Na sred kreveta bila je šćućurena jedna mačka, na smrt preplašena. Svi izlazi su joj bili zaprećeni, nije mogla ni da se pomeri. Štitio ju je samo tanak sloj pepela.

Probijajući se kroz pucketajuće grmове plamenova, dospao sam do kreveta. Nisam shvatao zbog čega nisu izgoreli krevet, posteljina i mačka.

Legoh. Mačka, kao da se pripila uz moje azbestne pantalone i kao da je čak počela i da prede u svojoj jezivoj radosti.

U snu sam se još uvek natezao sa mrtvim prirodama, i konačno, napisao sam — pod naslovom PLAVO EMAJL-BICE — studiju o Picassovoj slici u ulju Mrtva priroda sa emajliranom šerpom, iz četrdeset i pete, 82 × 160, o kojoj sam još šezdeset i sedme načinio prve zabeleške u pariskom MUSEE D'ART MODERNE, tačno, šezdeset i sedme, upravo tog dana kada sam na Pigalleu prošao sav novac koji sam čuvao na grudima, pred noge velike mestice žene...

Probudio sam se u zoru, na vrhu jednog brega od pepela. Hteo sam da izbrišem krmelj iz uglova očiju, ali nikako nisam uspeo da dospem do lica. Smrzavao sam se, hvketao od hladnoće na žeravici, u azbestu. Poput zgužvane hartije, belasio je ispred mojih nogu kostur mačke.

Žurio sam kući, znao sam da je došao kraj suludih natezanja sa mrtvim prirodama. Sada već imam svoju koru, kožu, zid, debeo, čvrst, tvrd, kao što imaju predmeti tvrdi poput kamena meteorita na mojim omiljenim mrtvim prirodama!

I ja sam već, konačno, kao orah, drška noža, kao hleb nalik na proju, klješta jastoga, cinkani tanjiri...

Preveo sa mađarskog
Arpad Vicko